

Man Vrouw Ambt 2

Lezen: Genesis 2:18-3:21

Lieve zussen en broers,

Dank jullie wel voor alle reacties. Het waren er wel een stuk of 15. Ook van mannen, deze keer. Het is dus wél een belangrijk onderwerp. Ik heb dat vorige week niet echt ontkend, maar nu blijkt het des te meer.

Zelfs het Nederlands Dagblad reageerde! Tenminste, op maandag werd één van de dingen die ik zei in mijn preek in een artikel ontkracht. De kop was: *profetie en preek niet op één lijn*. Ik ken de schrijver, Pieter Boonstra, redelijk goed. Een toffe kerel, maar ik ben het niet met hem eens. In zijn stuk in de krant zijn nogal wat gaten te schieten. Ik zal het er een keer met hem over hebben als ik hem tegenkom.

Maar goed, hier komen we meteen op een belangrijk punt. Hoe lees je de Bijbel? Welke accenten haal je er uit en vooral: wat zit daar achter? Waarom maakt een lezer bepaalde keuzes?

Ik geloof dat de Bijbel het woord van God is. En dus is het één verhaal, dat klinkt. Van a tot z. Van Genesis tot Openbaring. Mensen zijn aan het woord. De 66 boeken komen uit verschillende tijden. Toch is er één boodschap die ons moet bereiken. En daarom wil ik deze tweede preek beginnen in Genesis. Daar staat hoe God het bedoeld heeft.

Slide De bedoeling van God

Hoe wilde God nou dat het zou zijn? Dat lees je in Genesis 1 en 2. Daar werd gezegd: en zie, het was zeer goed. Zoals het bedoeld is. In het tweede hoofdstuk wordt hetzelfde verhaal nog eens van een andere kant belicht. En je ziet Gods bedoeling! De mens ontdekt dat hij alleen het niet redt. – daar gaat het trouwens volgende twee weken over, over relaties – En dan krijgt hij een hulp tegenover hem. Zoals het in de oudere vertalingen staat. Prachtig is dat. Hulp, dat heeft geen negatieve klank. Aan het begin van de dienst zongen we nog dat de HEER onze hulp is. Dus daar klinkt niets in van dienstbaarheid of heerschappij. Dat de één hoger is dan de ander.

Dat zie je ook aan de plek waarvandaan God een vrouw bouwt. Vanuit de zij. Dat betekent: precies op dezelfde hoogte. De man is wel de eerste, maar daarmee niet de beste. Het leven is geen sport. Eerste zegt niets dat je dan hoger of beter zou zijn.

Dat 'hulp tegenover hem' is wel een mooie term. Ik hoorde een preek van ds. Bas Luiten en die legt dat prachtig uit: ik heb een voorbeeld meegenomen. Kijk, dit is mijn rechterhand. Mooi, sterk. Zo veelzijdig. Door God uitgevonden multitool. En toch kan ik er niet zoveel mee. Ik kan er geen pot Nutella mee opendraaien. Daarvoor heb ik mijn andere hand ook nodig. Spiegelbeeld. Tegenover rechts. Maar samen staan ze sterk. Ze kunnen niet zonder die ander. Mannen en vrouwen zijn verschillend, maar evenveel waard. En ze hebben elkaar nodig.

Je leest bij de bedoeling van God nergens iets over dat de één hoger dan de ander is. Dat de één heerschappij over de ander moet voeren. Samen moeten ze de schepping beheren. Heerschappij voeren. En dat in verantwoording aan God, die Heer en meester is. Zo zijn de verhoudingen. Zo is het bedoeld. Zo is het goed.

Maar dan doet de zonde zijn intrede.

Slide De vloek van de zonde

Maar dan doet de zonde zijn intrede. En dan wordt alles anders. Door het kwaad gaat de hele boel op zijn kop. Dat zie je al meteen als je het in één keer achter elkaar leest: eerst zijn man en vrouw naakt. Geen schaamte. Natuurlijke intimiteit. Maar na de fatale keuze zijn ze ineens als vreemden voor elkaar geworden. De eenheid is weg. Verwijdering geeft verwijten. De harmonie is zoek. Links en rechts zijn uit elkaar gegroeid.

En dan volgt er een belangrijk stuk. Wij noemen dat de moederbelofte. Maar dat woord belofte zet ons wel op het verkeerde been. Want het is niet allemaal belofte! Er zit ook vloek in. Je man zal over je heersen. Dat is geen belofte. En ook geen opdracht. Dat is de vloek van de zonde. Zoals de zonde Gods bedoeling kapot maakt. Zo benoemt God de gevolgen ook: harmonie is weg, eenheid is lastig, de aarde werkt tegen, kinderen krijgen doet pijn, de relatie tussen man en vrouw zal in onbalans zijn. Dat is de vloek die de mens over zich gehaald heeft.

Dus het is geen opdracht. Zo is het wel lang uitgelegd. En zo zet het zich vast in onze gedachten. Maar ook in onze patronen. We hebben de neiging om bijvoorbeeld de tekst, dat de man het hoofd is van de vrouw, om dat dan ook zo uit te leggen: de man is de baas. Hoofd betekent leider. Terwijl dat woord in het Grieks ook 'bron' kan betekenen. De vrouw is uit de man genomen. En daarmee is helemaal geen rangorde aangegeven, zoals ik net al zei. Maar het gevaar is dus, dat je niet onbevangen genoeg leest. En dan denkt dat dit een opdracht is. En dan gaat het elkaar versterken.

Maar de opdracht zat in Genesis 1 en 2. Samen de aarde beheren. Als gelijkwaardig. Samen beeld van God. Als elkaars tegenover. Aanvulling. Mannen en vrouwen dienen samen te dienen.

Dus de ongelijkheid en de overheersing is een vloek. De vloek van de zonde. En dat uit zich in machtsmisbruik en onbalans in de verhoudingen. Onderdrukking van wat zwakker is. Overheersing door brute kracht. Het recht van de sterkste.

En Jezus komt om juist dat te verbreken.

Slide Jezus herstelt de schepping

Jezus laat zien hoe het werken moet. Hij is God. Zo machtig, dat hij stormen met één woord tot bedaren kan brengen. Als er één heerschappij zou kunnen voeren. En mogen voeren. Dan is hij dat. Maar wat doet hij? Hij knielt bij zijn leerlingen en wast hen de voeten. Slavenwerk. En hij zegt daarbij: zo moeten jullie dat ook bij anderen doen.

De vloek van de zonde. Recht van de sterkste. Macht en onderdanigheid. Hij komt om die vloek te verbreken. Hij komt de balans herstellen. En dat lasen we vorige week in Galaten 3.

Slide Galaten 3: ²⁷ U allen die door de doop één met Christus bent geworden, hebt u met Christus omkleed. ²⁸ Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus.

Dit is echt revolutionair. In een maatschappij, die bol stond én staat van ongelijkheid. Van beter en slechter. Toen zeker. Joden dachten superieur te zijn. De rest van de wereld bestond feitelijk niet voor ze. Wij zijn Gods volk! Maar Jezus haalt dat onderscheid weg.

Slaven en vrijen. Slaven telden niet mee. Ze waren bezit. Hadden geen eigen leven. Ineens komen ze op gelijke hoogte met hun meesters te staan. Ondenkbaar in die tijd. En vrouwen? Jezus komt om de bedoelde verhouding weer vorm te geven. De balans wordt hersteld.

Jezus is gekomen om de schepping te herstellen. Om de goede verhoudingen opnieuw vorm te geven. En daar begint hij nu al mee! Herstel van de relatie met God. En ook herstel van de relatie met elkaar. De kerk mag daar al vorm aan geven! Jullie zijn één in Christus. Door de Geest. En daar waar we dus het nieuwe leven al vorm kunnen geven. Daar worden we ook geroepen dat te doen. En dus kan slavernij niet. En dus kun je niemand buitensluiten. En dus kun je de vrouw niet ondergeschikt laten zijn.

Maar ja, die zwijgtteksten dan?

Slide Nogmaals: de vloek van de zonde

Bij mijn studie in Kampen is mij altijd geleerd: Bijbellezen, dat doe je tussen twee culturen. Dat wil zeggen: je moet beseffen dat de woorden in een bepaalde cultuur geschreven zijn. En dat moet je meewegen bij de uitleg. En je leest het ook vanuit je eigen cultuur. Je hebt altijd je eigen bril op. Dat moet je meewegen. God plaatst jou in de cultuur van vandaag. En daar kan ander inzicht uit opkomen. Dat is niet per se voortschrijdend inzicht, maar dat is een andere bril die je aangereikt krijgt.

Mijn professor zei altijd: een brief in de Bijbel is allereerst een brief aan de specifieke lezers. Dat moet je altijd meewegen. En niet zomaar alle woorden letterlijk overplaatsen naar nu. Je moet je afvragen: waarom schreef bijvoorbeeld Paulus dit aan de gemeente van Korinte of aan Timoteüs? Wat was de context toen?

De context van toen dus. En de context van de tijd waarin je zelf leeft. Die zijn beide belangrijk. Nou is zo'n 500 jaar geleden onze manier van kerk-zijn vormgegeven. We gaan daar dit jaar nog wel bij stilstaan in oktober. Maar goed, toen is alles in contouren geschetst. Vastgelegd in belijdenissen, formulieren en kerkrecht. En we doen dat al sindsdien zo. Langzaam verandert er soms wel wat, maar de voornaamste structuren staan nog steeds. Bijvoorbeeld de ambten. Zou het kunnen zijn dat voor vandaag daar andere manieren voor gevonden mogen of moeten worden?

Het probleem is: als een maatschappij vorm krijgt door christelijke waarden. Door uitleg van de Bijbel. Dan kan het zijn dat je in een soort vicieuze cirkel belandt waar je niet meer uit komt. Er is een patriarchale samenleving ontstaan door de christelijke basis. Vanuit de Roomse kerk ook. En de exegese, de uitleg van de Bijbel, wordt dan weer bepaald door de verhoudingen in die samenleving. Ook tijdens de reformatie en de instelling van de ambten. Hoe vernieuwend ook als het gaat om de genade. En om het zien van de gewone man. Voor de positie van vrouwen haken ze toch aan bij de bestaande cultuur. Je krijgt dan een zich versterkende tendens. Door de wisselwerking tussen cultuur en uitleg van de Bijbel kom je in een vicieuze cirkel. De cultuur wordt bepaald door de exegese en die bepaalt weer de cultuur. Als mannen dus eenmaal een heerserstendens ingezet hebben. En exegeten zijn ook vrijwel altijd mannen. Dan kom je daar niet zomaar meer uit.

De tijd van vandaag stelt daar heel kritische vragen bij. Onze cultuur heeft invloed. En terecht! Klopt het wel zoals de tendens zich heeft ingezet? Is het zo, dat de vrouwen niet mogen leidinggeven in de kerk? Dat ze moeten zwijgen in de diensten? Hebben we niet veel te lang maar één kant op gekeken? Hoe onbevangen lezen we de Bijbel eigenlijk?

Want er zijn talloze teksten, waarin vrouwen spreken. Uitleg geven, zoals Priscilla. Ruimte krijgen. Hoe kan het dat die teksten zijn ondergesneeuwd? Waarom geven we de ene tekst in praktijk meer gewicht dan een andere tekst? Vragen die ik niet zomaar kan beantwoorden. Maar het kan te maken hebben met de richting die we eenmaal gekozen hebben. Waar we ons steeds verder in vastzetten. Neem de zogenaamde zwijgteksten.

Wat we zien is dit: zodra er onbalans is in het elkaar dienen, grijpt Paulus in. In Korinte waren er vrouwen die voor het front van de gemeente in discussie gingen met hun eigen man. En daarop zegt Paulus: die vrouwen moeten dan zwijgen. Dat zegt de wet ook. Met die wet bedoelt Paulus: de wet van de dienstbaarheid. Heel 1 Korinte gaat daarover. Neem deze tekst:

Slide 1 Korintiërs 10: ²⁴ Wees niet op uzelf gericht, maar op de ander.

Daar gaat heel de brief over. Over dat je dienstbaar moet zijn en je niet boven de ander moet verheffen. Als je onenigheid krijgt over iets wat gezegd wordt, dan ga je dat niet midden in de gemeente uitvechten. Dan heb je het er thuis rustig over. Net zoals anderen hun mond moeten houden als ze in klanktaal spreken, maar er is geen uitlegger. Niet jezelf profileren in de gemeente.

Die onbalans is er ook in Efeze. Dat is waar Timoteüs aan het werk is. Paulus schrijft daarover. Je had in die stad een cultuur, waarin vrouwen zich superieur vonden. Omdat ze leven geven aan anderen. Zij zijn de bron van het leven. Zo beschouwen ze zichzelf. En dan zet Paulus ze op hun plaats. Kinderen baren is goed. Maar laat je er niet op voorstaan. En denk niet dat jij de bron van leven bent, want Eva is uit Adams rib genomen. Jij bent niet beter, vrouw. Je bent ook nog eens de eerste die zondigde. - Ergens anders zegt Paulus trouwens (in Romeinen), dat door Adam de zonde in de wereld gekomen is. Dus hij gebruikt dit argument in de situatie die op dat moment in Efeze aan de hand is. - Onbalans wordt hersteld. Voor toen in Efeze.

En nogmaals: op andere plekken zegt Paulus andere dingen. En doordat we andere vragen aan de tekst stellen. Vanuit onze cultuur. Komen er dus ook andere accenten te liggen. En ook als je het met nieuwe exegese, nieuwe inzichten niet eens bent. Dan nog kun je niet anders dan toegeven, dat de Bijbel veel veelkleuriger is dan we altijd in de praktijk hebben vormgegeven. En dus kan er in deze cultuur een andere vorm gevonden worden dan in de andere.

En dan nog iets: ambten hebben helemaal niets te maken met heersen. Maar met dienen. Lees 1 Petrus 5 er maar op na. Daar staat zelfs dat je niet heerszuchtig mag optreden. Precies zoals het bedoeld is in Genesis. De een heerst niet over de ander. Joden niet over Grieken. Heren niet over slaven. Mannen niet over vrouwen. En andersom niet. Dat is hoe de schepping goed was. Dat is hoe Jezus de wereld herschept. In de kerk mogen we daar aan vorm geven. Geen heerschappij. Van niemand. Maar dienen. Je gaven inzetten in zijn koninkrijk. En dat vol elan. Niet om jezelf te profileren. Maar om het koninkrijk van Jezus te promoten.

...

Ik ga afsluiten. Twee preken is te kort. Dat besef ik ook wel. Ik merkte na de eerste preek dat er enorm veel getriggerd werd in de gemeente. Mooi vind ik dat. Wellicht moeten we, rond het besluit dat de synode gaat nemen, nog een keer een vergadering beleggen. In gesprek hierover kan nooit kwaad.

En in dat gesprek moet het belangrijkste bovenaan staan: dat je de ander hoger aanslaat dan jezelf. Dat je de ander ruimte geeft. Dat je de ander vertrouwt op zijn of haar motieven. We willen allemaal de Heer Jezus volgen. We willen allemaal zijn woord recht doen. We willen allemaal christen zijn in de wereld van vandaag. Als dat onze houding is, dan zal een gesprek over verschillen niet verwijderen, maar verbinden. Want ons doel is niet dat we onszelf profileren. Maar onze gaven willen inzetten voor onze Heer. Zoals ooit de bedoeling was.

Amen